

ویژگی های شخصیتی معلم بر بهزیستی تحصیلی و خودکارآمدی دانش آموزان در دوران آموزش مجازی در دانش آموزان

هیدی دهناد

کارشناسی روانشناسی، دانشگاه پیام نور، مهاباد، ایران

چکیده

دستیابی به موفقیت تحصیلی و پیشرفت به عنوان هدف غایی فراگیران و نظام آموزشی هر کشوری تلقی می شود که تحقق این امر متأثر از عوامل متعددی است. ویژگی های شخصیتی معلمان نقش مؤثری در میزان پیشرفت تحصیلی و افزایش بهزیستی تحصیلی دانش آموزان ایفا می کند و از جمله اینکه ویژگی های شخصیتی معلمان می تواند پیشبینی کننده تغییرات در سبک های تدریس او باشد. هدف از انجام این پژوهش بررسی نقش ویژگی های شخصیتی معلم بر بهزیستی تحصیلی و خودکارآمدی دانش آموزان در دوران آموزش مجازی در دانش آموزان، می باشد. نتایج بدست آمده نشان داد که بین ویژگی روان رنجوری و بهزیستی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد. بین ویژگی توافق و بهزیستی تحصیلی نیز رابطه معناداری یافت نشد. نتایج همچنین نشان داد که بین ویژگی برون گرایی، پذیرش یا گشودگی به تجربه و وظیفه شناسی یا وجدانی بودن، رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. نتایج همچنین نشان داد که بین ویژگی روان رنجوری و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان رابطه منفی وجود دارد. بر اساس نتایج بین دیگر ابعاد ویژگی های شخصیتی یعنی توافق، برون گرایی، پذیرش یا گشودگی به تجربه و وظیفه شناسی یا وجدانی بودن، رابطه معنادار مثبتی وجود داشت.

واژه های کلیدی: ویژگی های شخصیتی، بهزیستی تحصیلی، خودکارآمدی، آموزش مجازی

- مقدمه

همه گیری^۱ بیماری کروتاویروس^۲، شرایط را برای همه دنیا در بخش های مختلف دشوار کرده است. انتشار ویروس کرونا که از اواسط ماه دسامبر (۲۴ آذر) در شهر ووهان^۳ چین آغاز شد، به تدریج تمام کشورهای جهان را درگیر کرد. در ۳۰ ژانویه ۲۰۲۰، سازمان جهانی بهداشت با انتشار بیانیه ای، شیوع کرونا ویروس را یک وضعیت اضطراری بهداشت عمومی اعلام کرد که تهدیدی برای تمام جهان، به شمار می رود. اگرچه همه اقشار و گروه های سنی در معرض خطر این بیماری قرار دارند، اما با توجه به جمعیت بالای دانش آموزان، تراکم کلاس های درسی، استفاده از امکانات و فضاهای عمومی و مشترک و در نتیجه آن پیامدهای سلامتی و احتمال بالای انتقال ویروس از طریق این گروه به آحاد جامعه، مراقبت و کنترل فضاهای آموزشی از نخستین اقدامات کشورهای مبتلا به این بیماری بوده است. در ششم مارس حدود ۲۹۱ میلیون کودک و جوان به دلیل تعطیلی گسترده آموزشگاه ها توسط دولت ها به منظور کند کردن شیوع کرونا به اجبار از حضور در مدرسه محروم شدند. نوزده کشور تمام مدرسه ها در قلمرو خود را تعطیل کردند و این باعث ضربه به دانش آموزان پایه های پیش دبستانی تا دبیرستان گردید (لیو و همکاران^۴، ۲۰۲۰).

با در نظر گرفتن پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همه گیری این ویروس در همه ارکان زندگی مردم جهان، یکی از کارکردهای ملی که به شدت از بحران کنونی اثر پذیرفته؛ آموزش است (سلیمی و همکاران، ۲۰۲۰). چرا که به دلیل رعایت فاصله گذاری های اجتماعی، از اوایل اسفندماه نظام آموزشی کشور در بخش آموزش و پرورش و آموزش عالی به نوعی تعطیل شده اند. از آغاز تعطیلی مدارس و دانشگاه ها برای کمک به حذف این بیماری، دغدغه تدوین و اجرای برنامه های تحصیلی برای تداوم آموزش ها در منزل و در شرایط قرنطینه خانگی به بزرگترین چالش نظام های آموزشی یعنی هم آموزش و پرورش و هم آموزش عالی تبدیل شده است. این چالش و دغدغه نه تنها در کشور ما بلکه برای همه و کشورهای جهان مطرح بوده است، به گونه ای که نهادها و سازمانهای بین المللی نظیر سازمان بهداشت جهانی^۵ و یونیسف^۶، هم به تکاپو برای تدوین برنامه درسی و دستورالعمل ها و راهنماهای آموزشی و تربیتی برای این شرایط وادار شده اند. یکی از برنامه های بسیار مهم و جدی که از سمت آموزش و پرورش و همچنین آموزش عالی مطرح و انجام شد، بحث آموزش الکترونیک^۷ یا همان آموزش از طریق فضای مجازی است (ژانگ و همکاران^۸، ۲۰۲۰). چنانکه امروزه دنیای آموزش و پرورش نقطه توجه خود را از تدریس به یادگیری معطوف کرده است و چنین رویکردی با توجه به دانش گسترده فناوری اطلاعاتی و فنی آوری غنی به دست می آید. روش های آموزشی مبتنی بر فضای مجازی در سال ۲۰۰۵ از سوی یونسکو به عنوان مؤثرترین روش یاددهی-یادگیری معرفی شده است. تجربه های کسب شده در این زمینه بسیار مفید است و آموزش و پرورش دیگر نمی تواند با مدل قبلی به نحو مطلوبی به آموزش بپردازد و باید تغییرات ساختاری و دیجیتالی را در سرلوحه و اولویت کاری خود قرار دهد و در سراسر کشور آن را فراگیر کند؛ بنابراین در شرایط ایجاد بحران، مانند شیوع بیماری کرونا در جهان و ایران و تعطیلی طولانی مدت مدارس ضرورت توجه به آموزش های مجازی و الکترونیکی بیش از پیش احساس می شود. حتی سازمان بهداشت جهانی هم طبق

^۱pandemic^۲Coronavirus^۳Wuhan^۴Liu N, Zhang F, Wei C, Jia Y, Shang Z, Sun L, Wu L, Sun Z, Zhou Y, Wang^۵The World Health Organization^۶UNICEF^۷E-Learning^۸. Zhuang Z, Zhao S, Lin Q, Cao P, Lou Y, Yang L, He D

بیانیه ای اعلام کرده است که آموزش از راه دور مانند رادیو، پادکست، تلویزیون و آموزش برخط از بهترین راه های ادامه آموزش است. در شرایط کنونی همه گیری در جهان، آموزش برخط دسترسی بسیاری از دانش آموزان را به آموزش فراهم می آورد و در سال های پیش رو هم میزان این دسترسی بی گمان افزایش خواهد یافت (۵).

از مفاهیم مهم در حیطه مدرسه، بهزیستی تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان می باشد (بندر، ۲۰۲۰). بهزیستی تحصیلی یکی از جدیدترین مفاهیم روانشناسی مثبت است که تویوی و دسی^۹ (۲۰۱۶) آن را دارای مؤلفه هایی از قبیل مهارت انجام دادن تکالیف مدرسه، رضایت بخشی و رضایت مندی در عملکرد تحصیلی و اشتیاق تحصیلی تعریف کرده اند. همچنین میستری و همکاران^{۱۰} (۲۰۰۹) بهزیستی تحصیلی را تحت عنوان نتایج تحصیلی نام برده اند و مقیاس های آن را نمرات یا معدل، اشتیاق تحصیلی و نگرش مثبت به مدرسه می دانند. بیلفی و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۲) بهزیستی تحصیلی را به عنوان نگرش دانش آموزان به تحصیل در نظر می گیرند. این نگرش شامل چهار بعد نگرش کلی به زندگی تحصیلی، نگرش به معلم، نگرش به همسالان و نگرش به ساختمان محل تحصیل می باشد. همچنین بهزیستی تحصیلی دانش آموزان در رابطه با بافت مدرسه نیز مورد بررسی قرار گرفته و به عنوان یک شاخص مهم در فرآیند آموزشی شناخته شده است. سالملا آرو و آپادیا^{۱۲} (۲۰۱۴) ادعان می دارند که علاوه بر این ابعاد، بهزیستی تحصیلی نیز شامل میزان احساس امنیت و سلامتی دانش آموزان از محیط آموزشی است و احساس آنها از این که مدارسشان تا چه میزان مناسب هستند و باعث ایجاد نگرش مثبت به تحصیل می شوند. از طرفی خودکارآمدی عاملی مهم در نظام سازنده شایستگی انسان است. انجام وظایف توسط افراد مختلف با مهارتهای مشابه در موقعیت های متفاوت به صورت ضعیف، متوسط و یا قوی؛ و توسط یک فرد در شرایط متفاوت به تغییر باورهای کارآمدی آنان وابسته است.

خودکارآمدی تحصیلی به قضاوت فرد راجع به توانایی او برای سازمان و انجام انواع تکالیف آموزشی طرح شده، گفته می شود. افراد با خودکارآمدی تحصیلی بالا در مقایسه با دانش آموزان با خودکارآمدی تحصیلی پایین تر، اطمینان بیشتری دارند که بتوانند تکالیف آموزشی را انجام دهند. سطوح بالای خودکارآمدی تحصیلی، منجر به میانگین نمرات بالاتر افراد و پایداری برای تکمیل تکالیف می شود. همچنین دانش آموزان با کارآمدی تحصیلی بالا، عملکرد و سازگاری تحصیلی بهتری نیز دارند. از سوی دیگر، خودکارآمدی تحصیلی به دانش آموزان در موقعیت های استرس زا کمک می کند. دانش آموزان با خودکارآمدی تحصیلی بالاتر، مشکلات سازگاری و اضطراب کم تری دارند و قادر به مواجهه موثرتر با استرس زاهای تحصیلی هستند (جانسن و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۵). خودکارآمدی نه تنها بر چگونگی سازمان دهی تهدیدها اثر می گذارد، بلکه بر سازگاری افراد با آنها نیز اثر می گذارد. خودکارآمدی بالا، باعث کاهش آشفتگی و اضطراب در مقابل حوادث استرس زا می شود (بورگر و ساموئل^{۱۴}، ۲۰۱۷).

ضیایی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی که به بررسی تاثیر آموزش مجازی مبتنی بر وب بر عملکرد تحصیلی در مدارس دخترانه دوره دوم متوسطه، پرداختند نشان دادند که آموزش مجازی مبتنی بر وب بر عملکرد تحصیلی و مولفه های آن (خودکارآمدی؛ برنامه ریزی؛ فقدان کنترل و انگیزش) در مدارس دخترانه دوره دوم متوسطه گرگان تاثیر مثبت و معنی داری

⁹Thuy-vy, T. N., Deci, E. L

¹⁰ Mistry, Rashmita S., Benner, A., Tan. C., Kim. S

¹¹ Belfi, B., Goos, M., Fraine, B.D., Damme, J.V.

¹² Salmela-Aro, K., Upadyaya, K.

¹³ . Jansen M, Scherer R, Schroeders U

¹⁴ Burger K, Samuel R.

را به همراه داشته است و باعث بهبود و افزایش آنها میشود. کیانفر و اکرمی فرد (۲۰۲۰) به مقایسه عملکرد تحصیلی در درس ریاضی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی با شیوه آموزش مجازی و حضوری در دوره پاندمی بیماری کرونا، پرداختند. بر اساس نتایج بدست آمده میانگین عملکرد تحصیلی ریاضی در گروه آموزش مجازی بیشتر از گروه آموزش حضوری بود. در پژوهش امیری بهرامی (۲۰۲۰) که به بررسی تاثیر آموزش مجازی بر کاهش فشار روانی، عملکرد تحصیلی، خلاقیت، انگیزش دانش آموزان مقطع ششم ابتدایی در دوران کرونا شهر جیرفت، پرداختند، نتایج نشان داد که آموزش مجازی بر کاهش فشار روانی، ارتقا عملکرد تحصیلی، ارتقا خلاقیت و انگیزش شده است. نتایج پژوهش یوکویاما^{۱۵} (۲۰۱۹) نشان دهنده تاثیر مثبت یادگیری آنلاین بر خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان بوده است. کیم^{۱۶} (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان داد که آموزش مجازی توسعه یافته بر انگیزه یادگیری، خودکارآمدی و بهزیستی تحصیلی دانش آموزان ابتدایی، تاثیر مثبتی داشته است.

مسئله اینجاست که، بسیاری از مدارس ایران در کنار مدارس جهان، برای متحول شدن در جهت آموزش و ارزشیابی مجازی در دوران بحران، نظیر بحران ویروس کرونا، چندان آماده نبوده اند. همچنین، دشوار بودن سنجش یادگیری واقعی دانش آموزان و عدم برگزاری امتحاناتی با کیفیت و سلب شدن قدرت نظارت از معلم، می تواند از تبعات آموزش و ارزشیابی مجازی در عصر حاضر باشد. از طرفی شروع کار این شبکه آموزش مجازی با دانش آموزان دوره ابتدایی بود. لیکن در سیستم آموزشی دوره ابتدایی ما تا به حال هیچ تجربه و پشتوانه و تمرینی در حیطه آموزش و ارزشیابی مجازی وجود نداشت و ناگهان صفر تا صد کلاس درس به اجبار در این فضا برده شد. بنابراین با وجود مزایای معدد آموزش مجازی، این روش آموزشی می تواند از بعضی جهات تاثیرات منفی نیز داشته باشد (عباسی و همکاران، ۲۰۲۰). در این راستا باقرزاده همایی (۲۰۲۰) در تحقیق خود نشان داد که با شناخت، رعایت و کنترل جوانب چهارچوب و ابعاد ناظر بر این پدیده، افراد می توانند با حضور در این فضا کیفیت آموزشی خود را بهبود دهند. البته چنانچه این ابعاد و چهارچوب درست اجرا و رعایت نشوند، این پدیده مهم نتیجه ی درستی بر تعاملات آموزشی یادهی و یادگیری نخواهد داشت و نتیجه ی معکوسی بر تعاملات یاد دهنده و یادگیرنده خواهد گذاشت (باقرزاده همایی، ۲۰۲۰).

یکی از عناصری که می تواند در کنترل تاثیرات مخرب آموزش مجازی نقش داشته باشد معلم است. در فضای آموزش مجازی ارتباطات بین دانش آموزان و معلمان معمولاً فراتر از زمان و مکان کلاس گسترش می یابد. این نوع ارتباط خارج از کلاس می تواند بر روی رشد تحصیلی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان تأثیر بگذارد از این رو نقش معلم در آموزش مجازی پر رنگ تر از آموزش حضوری می باشد (هرشکویتز و همکاران^{۱۷}، ۲۰۱۹). در یک کلاس درس، برای ایجاد یادگیری و آموزش، بین معلمان و شاگردان تعاملاتی ایجاد می شود که این تعاملات، ادراک دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می دهد. به طور کلی، دانش آموزان به عنوان موجوداتی فعال، تنها به جنبه های آموزشی مدرسه توجه ندارند و تنها دانش ارائه شده را دریافت نمیکنند، بلکه تمام محرک های مربوط و نامربوط به آموزش را دریافت می کنند که روی کارکرد آنها اثر می گذارد. از جمله عواملی که در راهبردهای یادگیری دانش آموزان می تواند مؤثر باشد، ویژگی های شخصیتی معلم است. شخصیت معلم از عوامل بسیار مهم و مؤثر در فرایند آموزشی محسوب میشود. چنان که در فرایند تدریس تنها تجارب و دیدگاه های علمی معلم نیست که مؤثر واقع میشود، بلکه کل شخصیت اوست که در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول تأثیر می گذارد (محمدی، ۲۰۱۹). مفهوم

¹⁵ Yokoyama, S.

¹⁶ Kim, J. R.

¹⁷ Hershkovitz A, Elhija MA, Zedan D

شخصیت از ابعاد مختلف قابل بررسی است. برخی از روان شناسان این کلمه را تنها در ارتباط با رفتارهای عینی به کار می برند و گروهی آن را مجموعه فردی الگوهای تفکر، انگیزش و عواطف می دانند. روان شناسان رویکردهای گوناگونی را برای درک پیچیدگی شخصیت انسان ارائه داده اند؛ رویکرد نسبت به ویژگی های شخصیت، الگوی پنج عاملی در صفات شخصیت می باشد. الگوی پنج عاملی بر این اساس است که شخصیت از پنج ویژگی اصلی تشکیل یافته است که عبارتند از: روان رنجوری^{۱۸}، برون گرایی^{۱۹}، پذیرش یا گشودگی به تجربه^{۲۰}، توافق^{۲۱} و وظیفه شناسی یا وجدانی بودن^{۲۲} (خلیلزاده و خودی، ۲۰۲۱). پژوهش های مختلف تاثیر ویژگی های شخصیتی معلم بر دانش آموزان را بررسی کرده اند. پژوهش کیم و همکاران^{۲۳} (۲۰۱۸) نشان داد که بین ویژگی های شخصیتی معلم و خودکارآمدی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد اما بین ویژگی های شخصیتی معلم و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتباطی یافت نشد. در پژوهش نورین و منور^{۲۴} (۲۰۱۹) که به بررسی تاثیر ویژگی های شخصیتی معلم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پرداختند نتایج نشان داد که بعد توافق پذیری، برون گرایی، روان رنجورخویی و وظیفه شناسی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ندارد. با این حال، باز بودن رابطه معناداری با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دارد. طبق نتایج پژوهش کنعانی (۲۰۲۰) در برخی کشورها ویژگی باز (آماده) نسبت به تجارب، برای معلمان بسیار حائز اهمیت بوده و در برخی کشورهای دیگر این ویژگی رتبه سوم را آورده و وجدان به عنوان مهم ترین ویژگی معلمان در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بیان شد. همچنین در برخی رشته های تحصیلی خوش خلقی دبیران و در برخی دیگر برونگرایی، وظیفه شناسی و گشودگی به عنوان مهم ترین ویژگی تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مطرح شد. نتایج پژوهش غلامی و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد که بین (روان نژندی و پیشرفت تحصیلی) و (باز بودن و پیشرفت تحصیلی)، (دلپذیر بودن و پیشرفت تحصیلی) رابطه معنی داری وجود ندارد. بین (برونگرایی و پیشرفت تحصیلی)، (وجدانی بودن و پیشرفت تحصیلی) رابطه معنی داری وجود دارد.

باید گفت که دستیابی به اطلاعات مناسب در رابطه با افزایش عوامل مؤثر در میزان بهزیستی و خودکارآمدی تحصیلی افراد بخصوص دانش آموزان منجر به شناخت بهتر آنان از زندگی می شود و همچنین باعث می شود که اطلاعات دقیقتر و بهتری از دانش آموزان به ما بدهد و سبب افزایش سطح بهداشت و پیشرفت تحصیلی و کیفیت زندگی این دسته گردد و این مسئله میسر نمی گردد مگر با بررسی نقش معلمان. بنابراین نتایج حاصل از پژوهش حاضر می تواند در اختیار نهادهای متولی، سازمانها و ادارات آموزش و پرورش قرار گیرد تا با فراهم آوردن شرایط تحصیلی مساعد و امکانات لازم به خصوص در شرایط آموزش مجازی باعث ارتقاء موفقیت در آنان گردد.

- مواد و روش ها

مقاله حاضر یک مطالعه مروری است که مواد لازم برای نگارش آن از طریق جستجوی پایگاه های اطلاعاتی و موتورهای جستجو و همچنین منابع کتابخانه ای موجود با ارائه کلید واژه های فارسی و انگلیسی، یادگیری سیار به دست آمد.

¹⁸ Neuroticism

¹⁹ Extroversion

²⁰ openness to experience

²¹ Agreeableness

²² Conscientiousness

²³ Kim, L. E., Dar-Nimrod, I., & MacCann, C

²⁴ Noreen, S., Ali, A., & Munawar, U

- بحث و نتیجه‌گیری

می‌توان گفت فرآیند ورود فناوری به نظام آموزشی در نهایت یک جریان نرم‌افزاری است و نه سخت‌افزاری. صرف ورود رایانه و امکانات شبکه‌ای، منجر به یک تحول بنیادین در تعلیم و تربیت نخواهد شد. حیات و پویایی سیستم آموزش مجازی به محتوای آموزشی درون آن وابسته است. اگرچه خرید تجهیزات و آماده‌سازی زیرساخت‌ها برای ورود فناوری به مدارس مسئله‌ای ضروری و غیر قابل انکار است، اما نقش معلم نباید نادیده گرفته شود. سردرگمی در شرایط جدید مقوله اصلی دیگری است که دانش‌آموزان در آن به ناآشنا بودن با آموزش جدید و سختی تطبیق با این شرایط اشاره کرده‌اند که شامل دو قسمت سردرگمی به دلیل پیام‌های اضافه و ابهام دانش‌آموزان و همچنین سردرگمی بین روش‌های مختلف تدریس معلمان است. مدیریت کلاس و ایجاد نظم در کلاس‌های حضوری به دلیل اینکه معلمان همزمان تمام دانش‌آموزان را می‌بینند به نسبت آسان‌تر انجام می‌شود. همچنین آموزش آنلاین و آموزش تلویزیونی توسط معلمان مختلفی انجام می‌شود که طبیعتاً ممکن است روش‌های متفاوتی را برای تدریس دروس اختیار کنند و برای دانش‌آموزان تطبیق همزمان با این روش‌های مختلف دشوار است. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر جو کلاس و یادگیری دانش‌آموزان، ساختار نظم و توانایی معلم در ایجاد نظم در کلاس است که در آموزش مجازی این مسئله نیاز مهارت معلم و تغییر معیارها دارد.

بر اساس نتایج بدست آمده از تحقیقات بین‌ویژگی‌های شخصیتی معلم و بهزیستی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج بدست آمده بین ویژگی روان‌رنجوری و بهزیستی تحصیلی رابطه منفی وجود دارد. بین ویژگی توافق و بهزیستی تحصیلی نیز رابطه معناداری یافت نشد. نتایج همچنین نشان داد که بین ویژگی برون‌گرایی، پذیرش یا گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی یا وجدانی بودن، رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. نتایج نیز حاکی از ارتباط معنادار ویژگی‌های شخصیتی معلم و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد. نتایج این فرضیه نیز نشان داد که بین ویژگی روان‌رنجوری و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه منفی وجود دارد. بر اساس نتایج بین دیگر ابعاد ویژگی‌های شخصیتی یعنی توافق، برون‌گرایی، پذیرش یا گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی یا وجدانی بودن، رابطه معنادار مثبتی وجود دارد.

در این راستا نتایج پژوهش کیم و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد که بین ویژگی‌های شخصیتی معلم و خودکارآمدی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. در پژوهش نورین و منور (۲۰۱۹) نتایج نشان داد که بعد توافق‌پذیری، برون‌گرایی، روان‌رنجورخویی و وظیفه‌شناسی با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ندارد. با این حال، باز بودن رابطه معناداری با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. نتایج پژوهش غلامی و همکاران (۲۰۱۸) نشان داد که بین برون‌گرایی و وجدانی بودن و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

در توجیه نتایج بدست آمده باید به این نکته اشاره کرد که بهزیستی تحصیلی از عوامل زیادی تاثیر می‌پذیرد که می‌توان آن را در دو دسته کلی، عوامل مربوط به تفاوت‌های فردی و عوامل مربوط به نظام آموزش مورد توجه قرار داد. به عبارت دیگر بهزیستی تحصیلی فرد به خصایص و خصوصیات شخصیتی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی و هم به کارکرد نظام آموزش و تربیتی رسمی و غیر رسمی کشور وابسته است. عوامل تاثیرگذار بر بهزیستی تحصیلی از منظر عوامل مربوط به نظام آموزشی متعدد می‌باشد از جمله این عوامل می‌توان به معلم اشاره کرد نقش معلم در تحقق اهداف آموزشی و تربیت دانش‌آموزانی متناسب با جهان امروز بسیار مهم و اساسی است. تحقق اهداف آموزشی متاثر از پیشرفت معلمان در کلاس درس می‌باشد. خصوصیات شخصیتی معلم، روشهای تدریس فعال، توجه به علایق و نیازهای دانش‌آموزان، به کارگیری روشهای حل مسئله مشارکتی، ایجاد رابطه سازنده و اثربخش با دانش‌آموزان می‌تواند محیط کلاس درس و فرایند آموزش را شوق‌انگیز و زمینه تحقق

اهداف آموزشی را فراهم نماید؛ بنابراین معلمان با توجه به خصوصیات شخصیتی که دارند برای اداره کلاس درس شیوه های اثربخش و کارایی را متناسب با شاگردان انتخاب و به کار می گیرند. بازدهی نظام آموزشی وابسته به شخصیت اثربخش معلمان است.

تحقیقات نشان می دهد که نمره های بالا در روان رنجوری به طور کلی در افراد مختلف با عدم ثبات عاطفی و هیجانات منفی مانند عصبانیت، ترس، غم، احساس گناه و تنفر همراه است. نمرات بالا در روان رنجوری باعث تمایل فرد به تکانشگری و پرخاشگری و آسیب می گردد همچنین روان رنجوری و خصومت معلمان باعث کاهش کنترل تکانه ها شده و در آنها باعث فقدان وجدان و سرسختی محدود و گرایش به عصبانیت می شود، روان رنجوری و ناپایداری احساسی آسیب های دایمی به دنبال دارد که در چگونگی سازش یافتگی با تجربه های پر تنش تأثیر می گذارند و بدین ترتیب بر رشد و پرورش استعدادها و خلاقیت ها و بهزیستی تحصیلی دانش آموزان تأثیر سوء خواهد گذاشت. از سوی دیگر باید به این نکته نیز اشاره کرد که افراد روان رنجور خود، افرادی هستند که به خلق پایین و عواطف منفی و یأس و ناامیدی گرایش دارند و از آنجایی که امید و احساسات مثبت و مثبت اندیشی از ویژگی های بارز یک فرد خوش بین است، چنین معلمی با ویژگی های روان رنجور خویی نمی تواند معلمی باشد که از لحاظ آموزشی و تحصیلی خوش بینی دارد. بنا به دیدگاه مک گوینگان و هوی^{۲۵} (۲۰۰۶) فردی که دچار یأس و ناامیدی است نمی تواند باورهای مثبتی درباره پیامدهای مطلوب پیشرفت تحصیلی دانش آموزان داشته باشد و دانش آموزان را در فعالیتهای آموزشی و فرآیند یادگیری درگیر نماید. افراد روان رنجور خود، افسرده و ناامید باورهای خوش بینانه ای برای تکمیل موفقیت آمیز تکالیفشان ندارند و در اصطلاح نمی توانند افرادی خودکارآمد باشند. افراد خوش بین در موقعیت های ایجاد شده انتظار بهترین پیامد و نتیجه را دارند که افراد روان رنجور خود چنین ویژگی ندارند.

دیگر نتایج بدست آمده نیز اینگونه توجیه می شود که معلمان با توافق یا سازگاری بالا دارای ویژگی های مانند: خوش طبعی، تحمل پذیر و دلپذیری در مقابل تندمزاجی، تحریک پذیری و مداخله گر انتقادگر است اعتقاد بر این است که سازگاری می تواند ماهیت این عامل را به خوبی معرفی کند. از آن جایی که این افراد افراد صبوری هستند و در مواجهه با مشکلات بردباری زیادی از خود نشان می دهند و میزان رضایت آنان از زندگی نسبت به افراد دیگر بیشتر است و معمولاً در رویارویی با مشکلات چالش برانگیز انعطاف پذیری بیشتری را از خود نشان می دهند که این عوامل باعث می شود در رابطه با دانش آموزان اعتماد به نفس بیشتری داشته باشند و تأثیر مثبتی نیز بر دانش آموزان داشته باشند.

معلمان با صفات شخصیتی وظیفه شناس (باوجدان) معمولاً دارای پشتکار بالای برای انجام فعالیت ها هستند و در هنگام انجام فعالیت ها احتیاط لازم را جهت انجام درست امور رعایت می کنند و امور انجام شده دارای سازمان دهی بالایی می باش. از آن جایی که این افراد کمال گرا هستند در هنگام انجام امور دقت لازم را بعمل آورده و معمولاً امور انجام شده به دست این افراد کامل است که باعث می شود در شغل خود عملکرد خوبی داشته باشند. این افراد همچنین به دلیل برخورداری از وجدان کاری بالا نسبت به عملکرد تحصیلی دانش آموزان مسئولانه تر عمل می کنند. افراد با صفات شخصیتی تجربه پذیر معمولاً افراد کنجکاو هستند که در صورت روبرو شدن با موقعیت های چالش برانگیز ابتدا خوب پیرامون موضوع را بررسی می کند و از آن جایی که افراد خلاق هستند از طرق آزمون کردن به دنبال پیدا کردن و یا به وجو آوردن راه حل های برای حل مسائل هستند، این افراد بیشتر به زیبایی های زندگی توجه می کنند اعتماد به نفس بالای دارند و در هر شرایطی تقریباً عملکرد

²⁵ McGuigan, L., & Hoy, W. K

مطلوبی را از خود نشان می دهند که باعث می شود دانش آموزان آنها نیز بهزیستی و خودکارآمدی تحصیلی بالاتری داشته باشند.

فهرست منابع

1. Liu N, Zhang F, Wei C, Jia Y, Shang Z, Sun L, Wu L, Sun Z, Zhou Y, Wang Y, Liu W. Prevalence and predictors of PTSS during COVID-19 outbreak in China hardest-hit areas: Gender differences matter. *Psychiatry research*. 2020 May 1;287:112921.
2. Abbasi F, Hejazi E, Hakimzade R. Lived experience of elementary school teachers about the opportunities and challenges of teaching in the educational network of students (SHAD): A phenomenological study. *Research in Teaching*. 2020 Sep 22;8(3):24-1.
3. Zhuang Z, Zhao S, Lin Q, Cao P, Lou Y, Yang L, He D. Preliminary estimation of the novel coronavirus disease (COVID-19) cases in Iran: A modelling analysis based on overseas cases and air travel data. *International Journal of Infectious Diseases*. 2020 May 1;94:29-31.
4. Salimi S, Fardin MA. The Role of Corona Virus In Virtual Education, with an Emphasis on Oppor-tunities and Challenges. *Research in School and Virtual Learning*. 2020 Nov 21;8(2):49-60.
5. Bender L. Key messages and actions for COVID-19 prevention and control in schools. UNICEF: New York. 2020 Mar.
6. Grøtan K, Sund ER, Bjerkeset O. Mental health, academic self-efficacy and study progress among college students–The SHoT study, Norway. *Frontiers in psychology*. 2019 Jan 24;10:45.
7. Thuy-vy TN, Deci EL. Can it be good to set the bar high? The role of motivational regulation in moderating the link from high standards to academic well-being. *Learning and individual differences*. 2016 Jan 1;45:245-51.
8. Mistry RS, Benner AD, Tan CS, Kim SY. Family economic stress and academic well-being among Chinese-American youth: The influence of adolescents' perceptions of economic strain. *Journal of family psychology*. 2009 Jun;23(3):279.
9. Belfi B, Goos M, De Fraine B, Van Damme J. The effect of class composition by gender and ability on secondary school students' school well-being and academic self-concept: A literature review. *Educational research review*. 2012 Jan 1;7(1):62-74.
10. Bücker S, Nuraydin S, Simonsmeier BA, Schneider M, Luhmann M. Subjective well-being and academic achievement: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*. 2018 Jun 1;74:83-94.
11. Salmela-Aro K, Upadyaya K. School burnout and engagement in the context of demands–resources model. *British journal of educational psychology*. 2014 Mar;84(1):137-51.
12. Amini R, Sadeghi A. The effect of successful intelligence training on the academic self-efficacy and well being of the high school students girls. *Journal of Excellence in counseling and psychotherapy*. 2016 Aug 22;5(18):94-107.
13. Schunk DH, Pajares F. The development of academic self-efficacy. In *Development of achievement motivation* 2002 Jan 1 (pp. 15-31). Academic Press.

14. Jansen M, Scherer R, Schroeders U. Students' self-concept and self-efficacy in the sciences: Differential relations to antecedents and educational outcomes. *Contemporary Educational Psychology*. 2015 Apr 1;41:13-24.
15. Burger K, Samuel R. The role of perceived stress and self-efficacy in young people's life satisfaction: A longitudinal study. *Journal of youth and adolescence*. 2017 Jan 1;46(1):78-90.
16. Ziaei M, Ramezanali MH, Alavi SA. A Study of Association Between Students' Behavioral Parameters and the Rate of the Effectiveness of Facebook Virtual Social Network: A Case Study About Girls' Secondary Education at Nonprofit Schools, 2020.
17. Kiyanfar F, Akramifard N. Comparison of academic performance in mathematics for sixth grade elementary students with virtual and face-to-face education in the coronary heart disease pandemic, Ninth International Conference on Research in Psychology, Counseling and Educational Sciences, 2020.
18. Amiribahrami Kh. The effect of e-learning on reducing stress, academic performance, creativity, motivation of sixth grade elementary students during the coronation period in Jiroft, First National Student Scientific Conference on Psychology, 2020.
19. Yokoyama S. Academic self-efficacy and academic performance in online learning: A mini review. *Frontiers in psychology*. 2019 Jan 22;9:2794.
20. Kim JR. Effects of Software Education Program for the Education Welfare Priority Support Students on Learning Motivation, Self-efficacy and Goal Orientation. *Journal of The Korea Society of Computer and Information*. 2017;22(11):161-8.
21. Bagherzadeh homayi M, The impact of cyber education performance on memorization and learning interactions, *Ormazd Research Journal*, 2020, 51 (2), 126-135.
22. Hershkovitz A, Elhija MA, Zedan D. WhatsApp Is the Message: Out-of-Class Communication, Student-Teacher Relationship, and Classroom Environment. *Journal of Information Technology Education*. 2019 Jun 1;18.
23. Khezri M, Vahdani M, Mahmoudpour A. Studying the Role of Virtual Education on Students' Perceived Interpersonal Relationships with Teachers. *QJCR*. 2021; 19 (76) :234-251.
24. MOHAMMADI MM. The Relationship between Personality Traits and Teaching quality among the Faculty Members of AJA University of Medical Sciences from Students' Viewpoint, *MILITARY CARING SCIENCES*, 2019 , 4 (18).
25. Khalilzadeh S, Khodi A. Teachers' personality traits and students' motivation: A structural equation modeling analysis. *Current Psychology*. 2021 Apr;40(4):1635-50.
26. Kim LE, Dar-Nimrod I, MacCann C. Teacher personality and teacher effectiveness in secondary school: Personality predicts teacher support and student self-efficacy but not academic achievement. *Journal of Educational Psychology*. 2018 Apr;110(3):309.
27. Noreen, S., Ali, A., & Munawar, U. (2019). The Impact of Teachers' Personality on Students' Academic Achievement. *Global Regional Review (GRR)*, IV (III), 1-15.
28. Kanani A. Investigating the effect of teacher personality traits on student academic achievement, First National Conference on Applied Research in Educational Processes, Minab, 2020.

29. Gholami K, Gherinjak M, Mirsadeghi M. Investigating the relationship between personality traits of teachers, parents and academic achievement of male students, National Conference on New World Achievements in Education, Psychology, Law and Socio-Cultural Studies, 2018.
30. McCrae RR, Costa Jr PT. Joint factors in self-reports and ratings: Neuroticism, extraversion and openness to experience. *Personality and individual differences*. 1983 Jan 1;4(3):245-55.
31. Garusi farshi T. A new approach in personality assessment (application of factor analysis in personality studies), daniyal and Sociologist publisher, 2000.
32. Jinks J, Morgan V. Children's perceived academic self-efficacy: An inventory scale. *The clearing house*. 1999 Mar 1;72(4):224-30.
33. Shams F, Tabe bordbar F. The mediating role of academic self-efficacy in relation to goal orientation and mathematical performance, *Psychological methods and models*, 2010, 1 (3), 77-89.
34. McGuigan, L., & Hoy, W. K. (2006). Principal leadership: Creating a culture of academic optimism to improve achievement for all students. *Leadership and policy in schools*, 5(3), 203-229.